

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Kateřiny Šimáčkové a soudců JUDr. Tomáše Langáška a JUDr. Bohuslava Hnízдила v právní věci žalobkyně: **I. O.**, zastoupené JUDr. Zdeňkem Broumem, advokátem, se sídlem Lázeňská 479/15, Děčín I, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, týkající se žaloby proti rozhodnutí žalované ze dne 9. ledna 2012 o starobní důchod, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 26. února 2013 č. j. 75 Ad 4/2012 - 22,

takto:

- I. Kasační stížnost žalované **se zamítá.**
- II. Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobkyni jako náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti částku 1300 Kč, a to do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce žalobkyně JUDr. Zdeňka Brouma, advokáta, se sídlem Děčín I, Lázeňská 479/15.

Odůvodnění:

I.

Dosavadní průběh řízení

[1] Žalobkyně, nyní již občanka České republiky, se narodila v roce 1951 na území Svazu sovětských socialistických republik (dále jen „SSSR“). V letech 1967 až 1970 studovala na Jaltském zdravotním učilišti a v letech 1970 až 1972 pracovala jako „*klinická laborantka – felčar*“ v Leninské ústřední okresní nemocnici Krymské oblasti, pravděpodobně na území dnešní Ukrajiny, pak až do roku 1979 byla zaměstnána na území

SSSR, neznámo na území kterého dnešního státu. Do Československa přesídlila někdy v roce 1979.

[2] V minulosti – rozhodnutím ze dne 1. února 2008 č. j. 515922403/423 – jí byl Českou správou sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) přiznán, resp. zvýšen částečný invalidní důchod, přičemž pro jeho procentní výměru ke dni vzniku nároku jí bylo započteno 40 let doby pojištění od 1. srpna 1970, včetně dob získaných v někdejším SSSR, jež byly vyhodnoceny jako doby ruské. Rozhodnutím žalované ze dne 3. listopadu 2011 č. j. 515 922 403 jí byl přiznán starobní důchod, jehož procentní výměra byla stanovena za 32 let pojištění (pouze od 1. září 1979), kdy žalobkyně výdělečnou činnost vykonávala na území československé, resp. České republiky. Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně námitky, jež žalovaná rozhodnutím č. j. 515 922 403/315-JS ze dne 9. ledna 2012 zamítla a původní rozhodnutí žalované potvrdila (dále jen „rozhodnutí o námitkách“).

[3] V odůvodnění rozhodnutí o námitkách žalovaná vysvětlila skutečnost, že při někdejším rozhodování o částečném invalidním důchodu byly žalobkyni započteny doby pojištění od roku 1970, zatímco později při rozhodování o starobním důchodu jen od roku 1979, takto: Při rozhodování o částečném invalidním důchodu bylo žalovanou přihlédnuto k dohodě mezi Československou republikou a SSSR o sociálním zabezpečení, podepsané v Praze 2. prosince 1959 a publikované pod č. 116/1960 Sb. (dále jen „dohoda mezi ČSR a SSSR“). V době podání žádosti o částečný invalidní důchod v roce 2006 šlo o mezinárodní smlouvu platnou a účinnou. Ruský nositel pojištění – Penzijní fond Ruské federace – tehdy potvrdil žalobkyni doby pojištění, resp. zaměstnání na území Ruské federace v letech 1964 až 1972 a 1975 až 1976, včetně doby studia na Jaltském zdravotním učilišti. V době, kdy žalobkyně požádala o starobní důchod, tj. v roce 2011, již zmíněná mezinárodní smlouva neplatila; pozbyla platnosti pro Ruskou federaci dnem 31. prosince 2008 (vypovězení smlouvy bylo vyhlášeno 13. ledna 2009) a od té doby je mezi Českou republikou a Ruskou federací v oblasti sociálního zabezpečení bezsmluvní vztah a nárok na starobní důchod lze přiznat pouze podle českého zákona o důchodovém pojištění a nelze přihlédnout k dobám pojištění, které žalobkyně získala na území Ruské federace. Žalovaná jí proto započetla doby pojištění jen za výdělečnou činnost na území československé, resp. České republiky od 1. září 1979.

[4] Žalovaná dále v odůvodnění svého rozhodnutí o námitkách uvedla, že žalobkyně dosáhla důchodového věku až 22. září 2011, přičemž žádost o starobní důchod podala 3. června 2011, nikoli do dne 31. prosince 2008, kdy ještě zmíněná mezinárodní smlouva platila a byla účinná; v době její platnosti a účinnosti tedy ještě nesplňovala podmínky nároku na český starobní důchod, a proto jí nemohly být doby ze zaměstnání v Ruské federaci započteny tak, jak jí byly započteny pro účely částečného invalidního důchodu. Doba zaměstnání na území druhé smluvní strany se započítává pouze při přiznání českého starobního důchodu, proto musela žalovaná vycházet z právního stavu v době podání žádosti o český starobní důchod. *„To znamená, že právě k tomuto okamžiku musí ČSSZ posoudit, zda dohoda platí ve vztahu k určitému státu, který vznikl po rozpadu SSSR, a to v závislosti na tom, součástí kterého z těchto států se stalo místo, kde byla doba zaměstnání za existence SSSR odpracována.“*; čl. 20 odst. 3 dohody mezi ČSR a SSSR se neuplatní, neboť se vztahuje na již vzniklé nároky (resp. již přiznané a vyplácené důchody). Odkázala přitom na rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 Ads 101/2008 - 66 ze dne

13. listopadu 2008 s tím, že nebyl překonán ani nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 420/09 ze dne 3. června 2009 (N 131/53 SbNU 647). Zde stipulované legitimní očekávání se podle žalované týká již individualizovaného a přiznaného majetkového nároku.

[5] Proti rozhodnutí žalované o námitkách podala žalobkyně správní žalobu, již Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) rozsudkem č. j. 75 Ad 4/2012 - 22 ze dne 26. února 2013 – pro vadu řízení spočívající v rozporu skutkového stavu se spisem a v nutnosti jeho zásadního doplnění podle § 76 odst. 1 písm. b) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“) – vyhověl a obě rozhodnutí žalované zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení.

[6] V odůvodnění svého rozsudku krajský soud uvedl, že již při svém rozhodování měla žalovaná indicie o tom, že část doby pojištění žalobkyně byla získána na území dnešní Ukrajiny (např. studium v Jaltě), což by založilo příslušnost ukrajinského nositele pojištění podle smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o sociálním zabezpečení, podepsané v Kyjevě 4. července 2001 a publikované pod č. 29/2003 Sb. m. s. (dále jen „smlouva mezi ČR a Ukrajinou“), a to i přesto, že ruský nositel pojištění sdělil, že žalobkyni eviduje, a potvrdil její doby pojištění, včetně studia na Jaltském zdravotním učilišti. Podle krajského soudu je správní orgán primárně povinen aplikovat mezinárodní smlouvu dopadající na případ žadatele o důchod, i když zahraniční nositel pojištění postupuje podle jiné mezinárodní smlouvy. Zjistí-li se v dalším řízení, že ruský nositel pojištění rozhodl o době pojištění, ačkoliv k tomu nebyl oprávněn, nemá k jeho sdělením žalovaná přihlížet s ohledem na nutnost aplikace mezinárodní smlouvy s Ukrajinou. Krajský soud proto žalované uložil, aby požádala ukrajinského nositele pojištění o vyjádření k dobám pojištění žalobkyně a na základě takto zjištěných údajů ve věci znovu rozhodla.

II.

Kasační stížnost a řízení o ní

[7] Proti rozsudku krajského soudu podala žalovaná (dále jen „stěžovatelka“) včasnou kasační stížnost z deklarovaného důvodu nesprávného právního posouzení věci podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Stěžovatelka předslala, že žalobkyně v žádosti o invalidní důchod v roce 2006 mimo jiné uvedla, že v letech 1967–1970 studovala na Jaltském zdravotním učilišti v Jaltě a v letech 1970–1977 byla zaměstnaná v Rusku. Stěžovatelka připustila chybu v tom, že všechny tvrzené doby pojištění vyhodnotila jako doby ruské a požádala jen nositele ruského pojištění o posouzení dob studia a zaměstnání; pokud jde o dobu studia v Jaltě v letech 1967–1970, je připravena zahájit s ukrajinským nositelem pojištění řízení za účelem posouzení této doby.

[8] Stěžovatelka se proto domnívá, že skutkový stav si vyžaduje doplnění pouze do rozsahu doby studia žalobkyně na Ukrajině v letech 1967–1970. Pokud však jde o další doby, ruský nositel pojištění skutečně potvrdil pojištění žalobkyně v letech 1970–1972, 1972–1976, 1977, resp. 1977–1978 (podrobná data pro nadbytečnost vynechána), což korespondovalo s původním tvrzením žalobkyně, pročez žalovaná pro účely rozhodnutí o částečném invalidním důchodu tyto doby s ohledem na tehdy platnou a účinnou dohodu mezi ČSR a SSSR, platnou i pro nástupnickou Ruskou federaci, zohlednila. To již nemohla učinit při podání žádosti o starobní důchod, neboť tato mezinárodní smlouva již neplatila,

jak je uvedeno v odůvodnění rozhodnutí o námitkách. Žalobkyně podle stěžovatelky teprve v žalobě začala tvrdit, že doba studia, včetně doby zaměstnání, byla vykonávána na území Ukrajiny.

[9] Za dané situace však již stěžovatelka nemůže ignorovat potvrzení ruského nositele pojištění, a to i kdyby nositel ukrajinského pojištění potvrdil dobu studia a dobu pojištění v letech 1970–1979 podle smlouvy mezi ČR a Ukrajinou, neboť takový postup stěžovatelce nepřísluší, nemá oporu v českých právních předpisech, ani ve smlouvě mezi ČR a Ukrajinou či v dohodě mezi ČSR a SSSR. Nastala by kolize v rozsahu hodnocení doby potvrzené cizozemskými nositeli pojištění a hrozilo by jejich duplicitní zohlednění; stěžovatelka by se musela v takovém případě znovu obrátit na oba nositele cizozemského pojištění s žádostí o odstranění nesrovnalostí, což by byla „*paradoxní situace, s níž se stěžovatelka dosud nesetkala.*“

[10] Stěžovatelka spojila s kasační stížností návrh na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti, jemuž Nejvyšší správní soud usnesením č. j. 6 Ads 18/2013 - 19 ze dne 10. dubna 2013 vyhověl.

[11] Ke kasační stížnosti se vyjádřila i žalobkyně, která navrhla kasační stížnost zamítnout a zopakovala, že v letech 1967–1970 studovala na Jaltském zdravotním učilišti v Jaltě na Ukrajině a v letech 1970–1972 pracovala jako felčar v nemocnici na Ukrajině, v Krymské oblasti, a že tedy na toto období musí být aplikovány smluvní vztahy mezi ČR a Ukrajinou.

[12] Obdržené vyjádření žalobkyně zaslal Nejvyšší správní soud stěžovatelce na vědomí.

III.

Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[13] Nejvyšší správní soud předepisuje, že stěžovatelka sama – ve shodě s právním názorem krajského soudu – připouští pochybení stran hodnocení doby studia žalobkyně na Jaltském zdravotnickém učilišti v letech 1967–1970 jako doby ruské a byť ruský nositel pojištění dříve za platnosti dohody mezi ČSR a SSSR, byv o to požádán stěžovatelkou pro účely rozhodování o invalidním důchodu žalobkyně, tyto doby jako doby ruské potvrdil, je připravena zahájit s ukrajinským nositelem pojištění řízení za účelem nového posouzení této doby ve smyslu smlouvy mezi ČR a Ukrajinou (viz odstavec [7] odůvodnění tohoto rozsudku). V tomto je nepochybně zajedno i se žalobkyní. Studium žalobkyně na Jaltském zdravotnickém učilišti v letech 1967–1970, nacházejícím se na území dnešní Ukrajiny, je tedy skutečností mezi účastníky řízení nespornou a právního sporu není ani o jeho předběžném hodnocení jako doby ukrajinské a z toho plynoucím následném postupu stěžovatelky ve vztahu k ukrajinskému nositeli pojištění.

[14] Spornou právní otázkou je tak jen právní názor krajského soudu, že stejně má stěžovatelka postupovat (tzn. obrátit se na ukrajinského nositele pojištění s žádostí o zhodnocení dob) i ve vztahu k období vymezeném lety 1970–1977, resp. 1978. Stěžovatelka tvrdí, že tomu brání jednak skutečnost, že sama žalobkyně tato období

v žádosti o starobní důchod označovala jako doby ruské, zejména však skutečnost, že tato období jako doby ruské potvrdil již dříve ruský nositel pojištění, tudíž zde hrozí kolize v rozsahu hodnocení doby potvrzené cizozemskými nositeli pojištění a jejich duplicitní zohlednění.

[15] Pokud jde o to, co uváděla žalobkyně, konstatuje Nejvyšší správní soud, že v žádosti o invalidní důchod, doručené OSSZ Děčín 17. července 2006, je na příslušném formuláři v přehledu o činnosti a náhradních dobách uvedeno „od 1. 9. 67 do 1. 7. 70 *studium Jaltské zdravotní učiliště Jalta, felčar maturant*“ a dále „od 1970 do 1977 *zaměstnána v Rusku*“; u obou údajů je na okraji rukou vepsána poznámka *RUS*, v kolonce o předložených dokladech je uvedeno „*ověř. dle maturit. vysvědčení /výpis z indexu/ + DIPLOM z 1.7.1970*“ a dále „*originál pracovní knížka*“. Ve formuláři žádosti o starobní důchod ze dne 17. června 2011 je uvedeno, že „*žadatelka je poživatelkou IP-invalidního důchodu prvního stupně od 11. 9. 2006 dosud, doby pojištění jsou zhodnoceny v roce 2006 při žádosti o IP a od roku 2006 jsou zhodnoceny v PNP*“; „*žadatelka žádá o započtení doby pojištění, která jí byla zhodnocena při přiznání invalidního důchodu prvního stupně a vznikla na území RUS*“.

[16] Žalobkyně tedy již při podávání žádosti o invalidní důchod předložila stěžovatelce všechny doklady, které měla k dispozici pro prokázání dob pojištění získaných na území SSSR; bylo na stěžovatelce, aby údaje uvedené v žádosti porovнала s předloženými doklady a případné zjištěné rozpory odstranila v součinnosti s žalobkyní tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (srov. § 3 a § 50 odst. 2 a 4 správního řádu); k tomuto cíli ostatně stěžovatelka mohla žalobkyni vést již při sepisování žádosti o dávku (podle § 82 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, žádosti o přiznání dávky důchodového pojištění sepisuje s občany okresní správa sociálního zabezpečení na předepsaných tiskopisech; toto ustanovení s nepodstatnými obměnami platilo jak v roce 2006, kdy žalobkyně podávala žádost o invalidní důchod, tak v roce 2011, kdy žádala o důchod starobní). Pokud stěžovatelka údaje o dobách pojištění v letech 1967–1977 uvedené v žádosti o invalidní důchod vyhodnotila jako doby ruské, vůči žalobkyni vstřícně vzhledem k tehdy platné a účinné dohodě mezi ČSR a SSSR uplatňované i ve vztahu k Ruské federaci, a požádala ruského nositele pojištění o jejich zhodnocení, nelze tento postup klást zpětně žalobkyni k tíži, stejně jako jí nelze klást k tíži, že ruský nositel pojištění se tehdy k těmto dobám jako dobám ruským přihlásil, i kdyby se přitom mýlil. Nelze se také divit a žalobkyni klást k tíži, že (s vírou v již úspěšné zhodnocení někdejších sovětských dob jako dob ruských při rozhodování o invalidním důchodu) požádala v roce 2011 o zohlednění týchž dob jako dob ruských též pro účely důchodu starobního. Stěžovatelka ostatně není ve své argumentaci konzistentní. Zatímco v případě období 1967–1970, jež také původně ve shodě s tvrzením žalobkyně vyhodnotila jako dobu ruskou, připouští své pochybení a je připravena se přes tuto skutečnost přenést a oslovit ukrajinského nositele pojištění, v případě ostatních dob od roku 1970 jí v tom najednou brání to, že žalobkyně původně tvrdila, že pracovala v Rusku.

[17] Nejvyšší správní soud tedy nesdílí názor stěžovatelky, že by tvrzení žalobkyně v žádosti o invalidní důchod v roce 2006, byť by bylo z pohledu dnešní politické mapy geograficky zavádějící či nesprávné, mělo být překážkou pro to, aby v řízení o starobním

důchodu na základě žádosti z roku 2011 byly sporné doby přehodnoceny na základě později najevo vyšlých okolností, resp. získaných znalostí, a to zejména za situace, že žalobkyně k prokázání těchto dob předkládá stále tytéž doklady. Ostatně minimálně pokud jde o období 1970–1972, jeví se jako pravděpodobné, že žalobkyně byla zaměstnána na území dnešní Ukrajiny. Podle pracovní knížky totiž byla zaměstnána v Leninské ústřední okresní nemocnici Krymské oblasti, přičemž poloostrov Krym včetně města Jalta jak známo je součástí Ukrajiny. Přitom i tuto dobu zaměstnání ruský nositel pojištění původně potvrdil jako dobu ruskou. Stran dalších zaměstnání žalobkyně do roku 1978, resp. 1979 je již jejich lokace, resp. posouzení jako ukrajinských dob spornější (např. její zaměstnání v Psebajské okresní nemocnici v letech 1977–1979, jde-li o Psebaj v Krasnodarské oblasti na území dnešního Ruska), nic však stěžovatelce nebrání, aby si v dalším řízení o těchto skutkových otázkách učinila i v součinnosti s žalobkyní přesnější obrázek.

[18] Nejvyšší správní soud z obdobných důvodů nesdílí ani argument stěžovatelky, že nelze oslovit ukrajinského nositele pojištění stran týchž dob, k nimž se již – za platnosti někdejší dohody mezi ČSR a SSSR – pozitivně vyjádřil ruský nositel pojištění. Jde totiž o otázku skutkovou, nikoli právní. I kdyby hrozila kolize v rozsahu hodnocení doby potvrzené cizozemskými nositeli pojištění, toto riziko právně nebrání tomu, aby stěžovatelka oslovila ukrajinského nositele pojištění stran dob získaných pravděpodobně na území dnešní Ukrajiny v souladu se smlouvou mezi ČR a Ukrajinou, jak požaduje krajský soud, a postavila otázku případných ukrajinských dob skutkově najisto (ty by pak byly podle čl. 39 odst. 4 smlouvy mezi ČR a Ukrajinou považovány za doby české za splnění dalších podmínek tohoto ustanovení). Kolize a riziko, o nichž stěžovatelka hovoří, jsou totiž v tuto chvíli pouze hypotetickými. Někdejší dohoda mezi ČSR a SSSR ve vztahu k Ruské federaci již neplatí (srov. sdělení publikované pod č. 87/2008 Sb. m. s., resp. 4/2009 Sb. m. s.; nová smlouva mezi Českou republikou a Ruskou federací o sociálním zabezpečení ze dne 8. prosince 2011 dosud nebyla ratifikována a vyhlášena), tudíž za dané situace nehrozí, že by stěžovatelka byla nucena započít tytéž doby současně jako doby ukrajinské a ruské podle dvou různých mezinárodních smluv. Pozbyla-li dohoda mezi ČSR a SSSR ve vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací platnosti, pak se vším všudy, nikoli jen v neprospěch žalobkyně tak, že doby kdysi uznané jako ruské pro řízení o dříve přiznané důchodové dávce již při rozhodování o jiné důchodové dávce započít nelze, přitom však jejich přehodnocení jako dob jiného cizozemského nositele pojištění má bránit stanovisko ruského nositele pojištění z doby, kdy dohoda mezi ČSR a SSSR ve vztazích mezi Českou republikou a Ruskem ještě platila. Především však jde o riziko překonatelné a řešitelné. Ostatně sama stěžovatelka si je toho vědoma, hovoří-li o tom, že by se musela v takovém případě znovu obrátit na oba nositele cizozemského pojištění (za předpokladu, že s oběma zeměmi bude mít Česká republika smluvní vztah v oblasti sociálního zabezpečení) s žádostí o odstranění nesrovnalostí. To, že jde o „*paradoxní situaci, s níž se stěžovatelka dosud nesetkala*“, neznamená, že nemůže nastat – všechno je jednou poprvé.

[19] Nejvyšší správní soud tedy uzavírá, že krajský soud dospěl ve svém rozsudku ke správnému právnímu závěru, pročez kasační stížnost proti jeho rozsudku v souladu s § 110 odst. 1 větou druhou s. ř. s. shledal nedůvodnou a zamítl ji.

IV. Náklady řízení

[20] O nákladech řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s., aplikovaného na základě § 120 s. ř. s., podle něhož má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Stěžovatelka nebyla v řízení o kasační stížnosti úspěšná, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Naopak žalobkyně měla ve věci plný úspěch, proto jí Nejvyšší správní soud přiznal náhradu nákladů řízení.

[21] Žalobkyně prostřednictvím svého právního zástupce podala vyjádření ke kasační stížnosti. Podání vyjádření představuje úkon právní služby podle § 11 odst. 1 písm. d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Odměna za jeden úkon právní služby činí podle § 7 bodu 3, aplikovaného na základě § 9 odst. 2 advokátního tarifu (jde o věc důchodového pojištění, tudíž se uplatní tarifní hodnota 5000 Kč, nikoli 50 000 Kč podle § 9 odst. 4 advokátního tarifu), 1000 Kč a podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu je třeba k ní přičíst 300 Kč na úhradu hotových výdajů, celkem tedy 1300 Kč. Zmocněný advokát netvrdil, že by byl plátcem daně z přidané hodnoty, proto je tato částka konečná. Žalobkyni se tedy přiznává náhrada nákladů řízení spočívajících v odměně a hotových výdajích v celkové výši 1300 Kč. K zaplacení náhrady nákladů řízení byla stěžovatelce stanovena přiměřená lhůta v délce jednoho měsíce.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 17. července 2013

JUDr. Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu